

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ МЕНЕДЖМЕНТУ В УКРАЇНІ

*Матеріали V науково-практичної конференції, присвяченої
25-річчю Міжрегіональної Академії управління персоналом,
м. Київ, МАУП, 17 грудня 2013 р.*

Київ
ДП “Видавничий дім “Персонал”
2014

Рецензенти: Г. А. Дмитренко, д-р екон. наук, проф.
О. І. Радзійський, д-р екон. наук, проф.
Н. Д. Чала, канд. екон. наук, доц.

*Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом
(протокол № 1 від 29.01.14)*

Видання здійснене в рамках проекту
“Наукові праці МАУП”

Концептуальні засади формування менеджменту в Україні: Матері-
К65 али V наук.-практ. конф., присвяченої 25-річчю МАУП, м. Київ, МАУП,
17 груд. 2013 р. / Уклад. О. В. Баєва, Н. М. Терещенко, Н. І. Новальсь-
ка. – К.: ДП “Вид. дім “Персонал”, 2014. – 260 с. : іл. — Бібліогр. в кінці
ст.

До збірника увійшли доповіді пленарних та секційних засідань V науково-практичної конференції “Концептуальні засади формування менеджменту в Україні”. Розглядаються питання управління стратегічним зростанням конкурентоспроможності підприємств, сучасних аспектів управління персоналом, управління освітою та методи викладання у вищій школі, концепцій розвитку управління бізнесом, проблем та перспектив розвитку менеджменту в галузі охорони здоров’я.

Для науковців, освітян, менеджерів різних рівнів управління, а також усіх, хто цікавиться проблемами менеджменту та розвитком управлінської думки в Україні.

ББК 65.9(4УКР)290-2я43

ЗМІСТ

Баєва О. В.

Психофізіологічні особливості управління в умовах глобальної макроекономічної нестабільності	5
--	---

Денисенко М. П.

Сучасні тенденції управління якістю послуг у сфері туризму	13
--	----

Сладкевич В. П.

Концептуальні підходи до визначення ролі та змісту стратегічного управління	17
---	----

Баєв В. В.

Формування системи управління якістю на туристичних підприємствах України	26
---	----

Новальська Н. І.

Використання інтерактивних технологій в організації проведення практичних занять з дисципліни “Загальний менеджмент”	30
--	----

Бірдус Л. В.

Негативний вплив електромагнітного випромінювання на здоров'я і працездатність людини	34
---	----

Суліма Н. М., Якимовський Р. В.

До питання методики оцінювання рівня економічної безпеки підприємства	38
---	----

Колтаков В. М.

Проблеми в підготовке specialistов стратегического уровня	42
---	----

Андрейчук У. В.

Управлінські інновації як шлях подолання внутрішніх та зовнішніх загроз підприємства	50
--	----

Філіппов М. І., Гавришук Т. Б.

Стан та перспективи розвитку конкурентоспроможності підприємств легкої промисловості України	53
--	----

Дьолог Т. І.

Стратегічне планування: сутність, принципи та етапи	61
---	----

Баєв В. В.

Аналіз тенденцій розвитку туристичної галузі України в умовах глобальної нестабільності.....	66
--	----

Лазоренко Л. В.

Стратегічне управління фінансовою діяльністю підприємств	72
--	----

Чернявський А. Д., Коноплястий Є. В.

Інноваційна стратегія управління екологічною системою міста Києва	77
---	----

Могилко В. О., Кочетова К. А.,

Перець Б. В.

Основні принципи оцінки конкурентоспроможності підприємства	82
---	----

Яценко О. А., Догадіна В. Ю.,

Співакова Н. О.

Сутність матричних методів аналізу	88
--	----

Осипчук Д. Г.

Напрями стратегічного розвитку економіки України	93
--	----

Головач Н. В.

Актуалізація професії сучасного фахівця з управління персоналом та економіки праці	99
--	----

Дорошенко Л. С.

Формування регіональних ринків праці як напрям	
--	--

АНАЛІЗ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

За висновками ООН та UNWTO (Всесвітня туристична організація), протягом останніх шести десятиліть туризм пережив період тривалого зростання та диверсифікації економіки туристичної індустрії й став одним з найбільших секторів економіки, які мають високу динаміку розвитку [9, 344]. У багатьох країнах туризм відіграє важливу роль у формуванні валового внутрішнього продукту, активізації зовнішньоторговельного балансу, диверсифікації економіки за рахунок галузей, які обслуговують сферу туризму, формуванні додаткових робочих місць і забезпеченні зайнятості населення. Туристична індустрія позитивно впливає на такі ключові галузі економіки, як транспорт і зв'язок, будівництво, сільське господарство, виробництво товарів народного споживання, тобто є каталізатором соціально-економічного розвитку. Понад 50 галузей народного господарства залучено до індустрії туризму. Вони тісно взаємопов'язані і в умовах глобальної економічної нестабільності можуть принести чималий прибуток державі. За оцінками аналітиків, загальна сума надходжень від між-

народного туризму в світі досягла 1,3 трлн дол. США, або в середньому 3,5 млрд дол. США за день.

Індустрія туризму є одним із перспективних напрямів розвитку світогосподарських відносин, а в умовах трансформації економіки України, підвищення ефективності функціонування цієї галузі набуває особливої актуальності. Економічні перетворення, що відбуваються нині на теренах України, привертають увагу науковців і практиків до проблем підвищення якості надання послуг на підприємствах туристичної галузі.

Значний вклад у дослідження проблем розвитку туристичної галузі зробили наукові праці таких учених: Т. І. Ткаченко, Є. В. Ополченова, О. Л. Надібоїдзе, Г. Г. Надворна, М. А. Коргова, В. Ф. Кифяк, П. В. Іванюта, І. В. Зорін та ін. Більшість авторів (С. Г. Нездоймінов, Г. А. Симонян, М. П. Мальська) приходять до висновку, що динамічний розвиток світової туристичної галузі може зробити істотний поштовх для розвитку економіки в цілому.

Україна завдяки своєму унікальному природному і культурному по-

тенціалу, а також інтересу зарубіжних туристів як до нового напрямку, має всі підстави для розвитку всіх видів туризму.

Україна має в розпорядженні величезний потенціал як для розвитку внутрішнього туризму, так і для прийому іноземних мандрівників. У неї є все необхідне — величезна територія, багата історична і культурна спадщина, а в окремих регіонах — незаймана, дика природа. Окрім природних та історико-культурних передумов, розвитку в'їзного туризму сприяють деякі соціальні чинники: висока покупна здатність іноземних валют, забезпечення свободи переміщення на більшій частині території країни.

Сферу туризму України можна характеризувати за показниками туристичних потоків та діяльності за

різними видами туризму. Туристичні потоки класифікують за такими типами: потоки в'їзного туризму — туристична діяльність, яка характеризується кількістю іноземних громадян, які в'їхали в країну; потоки виїзного туризму — туристична діяльність, яка характеризується кількістю громадян країни, які виїхали за кордон з метою туристичної подорожі (службова, ділова, навчання, дозвілля, відпочинок, лікування, спортивний туризм, спеціалізований туризм тощо); потоки внутрішнього туризму — туристична діяльність, яка характеризується кількістю туристів, які подорожують своєю країною.

Динаміку основних туристичних потоків України представлено в табл. 1.

Таблиця 1

**Динаміка туристичних потоків в Україні в 2000–2012 рр.
(за даними Держстату України)**

Рік	Кількість громадян, які виїжджали за кордон	Кількість громадян, які відвідали Україну	Потоки туристів, які обслуговували суб'єкти туристичної діяльності			
			Всього	В'їзний туризм	Виїзний туризм	Внутрішній туризм
2000	13422320	6340940	2013998	377871	285353	1350774
2001	14849033	9174166	2175090	416186	271281	1487623
2002	14729444	10516665	2265317	417729	302632	1544956
2003	14794932	12513883	2856983	590641	344332	1922010
2004	15487571	15629213	1890370	436311	441798	1012261
2005	16453704	17630760	1825649	326389	566942	932318
2006	16875256	18935775	2206498	299125	868228	1039145
2007	17334653	23122157	2863820	372455	336049	2155316
2008	15498567	25449078	3041655	372752	1282023	1386880
2009	15333949	20798342	2290097	282287	913640	1094170
2010	17180034	21203327	2280757	335835	1295623	649299
2011	19773143	21415296	2199977	234271	1250068	715638
2012	21432836	23012823	3033647	269969	1956483	807195

Порівняльний аналіз вказує на те, що в 2000–2003 роках кількість туристів, які в'їхали в Україну, була більшою, ніж кількість українських громадян, які виїжджали за кордон з метою туристичної подорожі. Аналізуючи динаміку туристичних потоків у 2002–2003 рр., можна дійти висновку, що збільшення потоків в'їзного та внутрішнього туризму в Україні зумовлено відповідними пріоритетами державної політики щодо реалізації заходів Державної програми розвитку туризму на 2002–2010 рр. [3, 45].

Проте, починаючи з 2005 року, кількість іноземних громадян, які прибули в Україну з метою організованого туризму, мала негативну динаміку.

Економічна криза 2009 року вплинула на туристичні потоки в Україні, проте стабілізація на ринку в'їзного та виїзного туризму спостерігалася вже в наступному 2010 році.

Науковці пояснюють зменшення туристичних потоків з періодом глобальної фінансової нестабільності та відповідними тенденціями в світовій економіці: скороченням робочих місць на підприємствах; заощадженням коштів населенням унаслідок зниження розміру заробітних плат, переводом на неповний робочий тиждень, скороченням посад; формуванням психології негативних очікувань у формі економії витрат [6, 71]. Іноземні туристи, які в'їжджали в Україну, обирали недорогі туристичні продукти, ті громадяни, які могли дозволити собі витрачати на подорож більше коштів, обирали інші країни для туристичної подорожі.

Таким чином, переважна кількість іноземних та вітчизняних ту-

ристів воліють подорожувати без послуг українських туроператорів та турагентів, що вказує на недостатню якість послуг, які надають суб'єкти туристичної діяльності України. Негативна динаміка в'їзного туризму позначилась на загальних витратах іноземців в Україні. У табл. 2 представлено динаміку балансу за статтею “Подорожі” за даними Національного банку України.

Аналіз динаміки активного та пасивного туризму показав, що в 2001–2003 рр. паралельно зі збільшенням кількості осіб, які відвідали Україну, та позитивним балансом в'їзний/виїзний туризм збільшувався оборот міжнародних операцій, пов'язаних з подорожуванням та спостерігалось зростання додатного сальдо фінансового рахунку.

Наслідки світової фінансової кризи привели до скорочення загальних обсягів міжнародних операцій, пов'язаних з подорожуванням. Зменшилась частка послуг за статтею “Подорожі” в загальному обороті міжнародних послуг України з 28,8 % у 2008 р. до 27,5 % у 2009 р. [4].

Протягом 2009–2010 рр. відмічалась тенденція до істотного зниження загальних витрат іноземців в Україні. За даними Національного банку України, зниження загальних обсягів активного туризму відбувалось як за рахунок скорочення чисельності, так і зменшення витрат на одну поїздку [4]. У 2009 р. оборот від міжнародних послуг, пов'язаних з подорожуванням, зменшився на 29,44 %, проте спостерігалось позитивне сальдо експорту/імпорту фінансових потоків від надання туристичних послуг.

Таблиця 2

**Динаміка балансу за статтею “Подорожі” в млн дол. США
в 1998–2012 рр. (розроблено за даними Національного банку України)**

Рік	Експорт (активний туризм)	Імпорт (пасивний туризм)	Оборот	Сальдо
1998	315	340	655	–25
1999	327	346	673	–37
2000	394	470	864	–76
2001	573	566	1139	7
2002	788	657	1445	131
2003	935	789	1724	146
2004	1870	880	2750	990
2005	3125	2805	5930	320
2006	3485	2834	6319	651
2007	4597	3293	7890	1304
2008	5765	4023	9788	1745
2009	3576	3330	6906	246
2010	3788	3742	7530	46
2011	4294	4461	8755	–167
2012	4842	5104	9946	–262

У 2011–2012 роках спостерігалась загальна тенденція до збільшення дефіциту зведеного платіжного балансу України (2,5 млрд дол. США — у 2011 р. та 4,2 млрд дол. США — у 2012 р.). За висновками Національного банку України, формування дефіциту у 2012 р. було породжено розширенням від'ємного сальдо поточного рахунку до

14,8 млрд дол. США [5]. У 2012 р. загальний оборот міжнародних операцій, пов'язаних з послугами з подорожування, становив 9946 млн дол. США та збільшився порівняно з кризовим 2009 р. на 44,02 %. Доходи України від міжнародного туризму зросли на 12,76 %, незважаючи на загальну негативну тенденцію в Європі (–1,29 %) (табл. 3).

Таблиця 3

**Порівняльна динаміка доходів України від міжнародного туризму
в розрахунку на 1 млрд дол. США за 2006–2012 рр.
(розроблено за даними UNWTO)**

Рік	Доходи від між- народного туризму	Зміна щодо попереднього року		
		Абсолютний показник	%	
			Україна	Європа
2006	3,485	0,360	11,5	7,6
2007	4,597	1,112	31,9	14,9

2008	5,768	1,171	25,4	8,85
2009	3,576	-2,192	-38	-14,67
2010	3,788	0,212	5,93	-1,15
2011	4,294	0,506	13,4	13,22
2012	4,842	0,548	12,76	-1,29

Так, у 2011–2012 рр. вперше за останнє десятиріччя спостерігалось випередження темпів зростання чисельності подорожуючих українців порівняно з темпами зростання кількості іноземців, які в'їхали в Україну. Тенденція кризових років до поступового скорочення додаткового сальдо за статтею “Подорожі” поступово переросло у від'ємне сальдо у розмірі 262 млн дол. США. З економічної точки зору такий вектор платіжного балансу означає перевищення імпорту фінансових потоків від надання туристичних послуг над експортом.

За висновками науковців, порушення пропорцій між в'їзним та в'їзним туризмом призведе до втрати потенційного доходу держави у валюті. Коментуючи ці цифри, вони констатують дуже низьку конкурентоспроможність туристичного ринку України, який характеризується незначними обсягами обслуговування іноземних громадян та розвитком малодохідних видів туризму, орієнтованого в основному на прості форми дозвілля та відпочинку [2, 257].

На міжнародному туристичному ринку Україна значно поступається в конкурентоздатності іншим країнам [1; 2]. З іншого боку, аналітики звертають увагу на збільшення конкуренції на міжнародному туристичному ринку [7; 8; 10]. З огляду на зазначені глобальні тенденції, євро-

пейські країни, розробляючи маркетингові стратегії розвитку туризму, визначають шляхи підвищення конкурентоспроможності туристичної індустрії за рахунок зміцнення інфраструктури туризму та вжиття заходів із забезпечення високої якості обслуговування та впровадження менеджменту якості (забезпечення пропорції ціна/якість, орієнтація на споживача та його потреби).

Таким чином, проведений аналіз вказує на те, що в умовах глобальної нестабільності туризм є однією з небагатьох галузей народного господарства, в яких спостерігається позитивна динаміка. У сфері туризму України спостерігається низка негативних тенденцій, які, зважаючи на великий мультиплікативний ефект туризму на пов'язані послуги, такі, як будівництво, транспорт, ремонт, торгівля та сільське господарство, можуть впливати на всю економіку країни.

Література

1. Дудко О. С. Індекс оцінки конкурентоспроможності туризму країни // *Культура народів Причорномор'я*. – 2012. – № 225. – С. 24–27.
2. *Економічні та гуманітарні напрями розвитку соціальної інфраструктури*: кол. моногр. / За наук. ред. В. М. Новікова. – К.: Ін-т демогр. та соц. досл. ім. М. В. Птухи, 2011. – 489 с.

3. *Кожухівська Р. Б.* Туризм в Україні: стан, фактори та перспектива розвитку // Інноваційна економіка. — 2012. — № 3 (29). — С. 43–49.
4. *Платіжний баланс і зовнішній борг України. 2009 рік.* — К.: Нац. банк України, 2010. — С. 75–78.
5. *Платіжний баланс і зовнішній борг України. 2012 рік.* — К.: Нац. банк України, 2013. — С. 86–89.
6. *Соловійов Д. І.* Аналіз тенденцій розвитку туристичної сфери України та науково-методичні напрями вдосконалення її державного регулювання // Вісник Бердянського ун-ту менеджменту і бізнесу. — 2010. — № 1 (9). — С. 70–73.
7. *Blanke J.* The Travel & Tourism Competitiveness Index 2011: Assessing Industry Drivers in the Wake of the Crisis / Jennifer Blanke and Thea Chiesa / In: The Travel & Tourism Competitiveness Report 2011: World Economic Forum, Switzerland by SRO-Kundig. — 2011. — P. 3–34.
8. *Buhalis D.* Tourism Management Special Issue: The Competitive Destination Marketing the competitive destination of the future. — London: University of Westminster, 2011. — 30 p.
9. *Dwyer L.* Economic impacts of inbound tourism under different assumptions regarding the macro-economy/ L. Dwyer, P. Forsyth, J. Eugénio-Martin Madden, J. Morales, and R. Spurr // Current Issues in Tourism. — 2000. — Vol 3. — № 4. — P. 325–363.
10. *Hess R. L.* Tourism Competitive Analysis Study Williamsburg Marketing Research Task Force / The Mason School of Business College of William & Mary. — 2011. — 109 p.